

Observeren aan het einde van de winter

Tekst Piet Huitema, bestuurslid NBV-afdeling West-Betuwe

Ook in de wintermaanden is er gelegenheid voor observaties. Kijken naar de bijen en proberen te begrijpen wat ze doen is voor mij één van de leukste dingen van het imkeren. De tijd nemen om naast de kast te zitten en dan luisteren, kijken en ruiken. Het gedrag van de bijen is fascinerend. Reken erop dat alles een betekenis heeft. Een dode bij die naar buiten wordt gesleept: is die overleden door ouderdom, ziekte of iets anders? Het gedrag op de vliegplank geeft een goed beeld van het volk. Door regelmatig te observeren krijgt u steeds meer kennis van de bijen en hun leefomstandigheden.

Bijenkasten met een schuiflade zijn zeer geschikt om ook in de koude periode de ontwikkeling van het bijenvolk te volgen. De rijtjes wasmul geven een indruk van de grootte van het volk. Als u nauwelijks mul vindt, dan is het volk meestal erg klein. Als het bij de inwintering een flink volk was, kan dit wijzen op een ziekte. De aanwezigheid van erg veel ontlasting doet denken aan roer ofwel diarree, veroorzaakt door twee verschillende ziektekiemen die de darmwand doen ontsteken: *Nosema* sp. en amoëbe. Triggers voor het optreden van roer zijn onder andere een ernstige varroa-besmetting, stuifmeelgebrek en verstoringen. Dit soort nare situaties kunt u in het vroege voorjaar niet verhelpen. Vindt u op de lade suikerkristallen, dan is het wintervoer gekristalliseerd en is er een tekort aan water. Heldere wasplaatjes op de lade geven aan dat er wordt gebouwd. Dat is een voorteken dat het volk gaat groeien.

Op de vliegplank

Op de eerste mooie voorjaarsdag na de winterzit komen de bijen naar buiten. Het is een feestelijk gezicht en een prachtig geluid met die zoemende bijen. De bijen vormen een groep voor de kast en vliegen in steeds groter wordende cirkels verder weg. Hun ontlasting kunt u in de buurt van de kast vinden, soms op de vliegplank of op het deksel van de kast. Enkele donkerbruine vlekken op de kast of de vliegplank zijn niet meteen een probleem. Mochten het er meer zijn dan is er sprake van roer. Druppelvormige vlekken wijzen op dunne diarree, dus

een ernstige darmwandbeschadiging. Daar kunt u op dit moment niets aan doen. Belangrijk is die informatie vast te noteren zodat u later, als de ontwikkeling van zo'n volk achterblijft, al een begin van een mogelijke verklaring kunt hebben. Als het volk in april nog leeft, dan kunt u proberen de kast te ontsmetten. Let op dat ook ramen met voer besmet kunnen zijn met sporen van nosema. Als zo'n volk het al redt, dan zal het zeker achterblijven, dus het is alleen zinvol als u het volk beslist wilt houden. Ga het zeker niet verenigen want dan wordt het andere volk ook ziek.

De bijen beginnen al vroeg met de schoonmaak. Ik vind het altijd verrassend hoe snel het eerste stuifmeel

binnenkomt. Bijen die volop stuifmeel binnenbrengen, wijzen op een gezond volk. Zulke volken kunt u voorlopig met rust laten. Zodra de temperatuur het toelaat, komen de waterhaalsters naar buiten. Als er in de buurt van de bijenvolken op een zonnige plek water te vinden is, kunt u ze daar aan het werk zien. Een jonge bij die voor het eerst naar buiten gaat gedraagt zich anders dan een waterhaalster.

Kasten met veel in- en uitvliegende bijen zonder stuifmeel aan de pootjes zijn bij mij verdacht. Het kan zijn dat deze bijen zich na de winterrust opnieuw oriënteren op de kast, maar grote kans dat zo'n volk wordt beroofd. U ziet meer deeltjes van was bij het vliegplank liggen dan gebruikelijk. Als

Schuiflade met wasmul op 1 februari 2020. Foto Jan Piet Frens

Bijen die volop stuifmeel binnenbrengen, wijzen op een gezond volk. Foto D. Declercq, Emelgem, België

u met een oor tegen de kast gedrukt een flinke tik op de kast geeft hoort u bij zo'n volk waarschijnlijk een langzaam wegstervend geluid. In dat geval is het goed mis: bijna altijd is het volk zonder koningin. Het is de vraag of het vroeg in het voorjaar zinvol is zo'n volkje te redden door ze met een goed volk te verenigen. Er zullen veel oude bijen zijn die nog maar kort te leven hebben en geen echte versterking voor een moergoed volk zijn. U loopt zeker een risico dat verenigen u nog een volk gaat kosten. Als u niks hoort is het erger, dan is de kast leeg. Zulke kasten direct opruimen. Bewaren van ramen met voer is in veel gevallen verkeerde zuinigheid: de imker is vaak de grootste verspreider van ziekten. Opruimen is de beste oplossing.

In het veld

Het voorjaar is een goed moment om uit te zoeken op welke drachtplanten de bijen vliegen. Een bij die nectar verzamelt gedraagt zich iets anders dan een bij die stuifmeel verzamelt. Kijk hoe ze het stuifmeel naar de korfjes op hun achterpoten brengen. Dat gaat

vaak zo snel dat u amper kunt zien hoe ze het doen. U kunt dan ook zien welke kleur het stuifmeel heeft dat ze bezig zijn te verzamelen. Het stuifmeel van de hazelaar heeft bijvoorbeeld een beigebruine kleur. De hazelaar bloeit vroeg in het voorjaar. Hoewel het een windbestuiver is, verzamelen de bijen het stuifmeel van de katjes.

Het bijhouden van de bloeiende drachtplanten in de omgeving van de bijenstand kan een goed beeld geven van de bijenweide. Belangrijk is dat er veel variatie is in de bloeitijden. In een gebied met alleen wilgen en Engels raaigras zal het imkeren altijd teleurstellende resultaten geven. Een mogelijkheid is dan om naar een beter drachtgebied te reizen. Het is natuurlijk erg leuk om van de waarnemingen met foto's een dagboek te maken. Als u dit langere tijd volhoudt, dan zou u zomaar interessante patronen kunnen ontdekken, zoals bijvoorbeeld wanneer het eerste stuifmeel van de wilg binnenkomt, en welke drachtplanten favoriet zijn op welk tijdstip van de dag.

In de kast

Bij het begin van de lente mag de kast geopend worden voor de eerste controle. De belangrijkste punten van aandacht zijn:

1. is er broed?
2. is er genoeg voer?
3. is de beschikbare ruimte aangepast aan het aantal bijen?

Met het openen van de bijenkast moet u in het vroege voorjaar voorzichtig omgaan. Als de dekplank warm aanvoelt, mag u aannemen dat er broed aanwezig is. Het heeft geen enkele zin om dan het broednest te bekijken. U kunt immers ongemerkt de koningin beschadigen en in deze tijd is dat niet te herstellen. Mocht u twijfels hebben aan de voorraad voer, dan mag u als de temperatuur het toelaat kijken hoe het met de voedselvoorraad is gesteld. U kunt de kast voorzichtig openen en kijken of er in de ramen waar de bijen niet opzitten nog voldoende voer zit. Als dat zo is, hoeft u niet verder te kijken en verstoort u het volk niet. ●